

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT
GLASNIK ZA SLOVENSKE
NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene
National Benefit Society

Narodna: za Zdravstveno (vse Čl.)
in Kanado \$4.00 na leto, \$3.00 na pol
leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in Cleveland
\$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; za ino-
stranstvo \$9.00.

Subscription rates for the United States
(except Chicago) and Canada \$4.00 per year,
Chicago and Cleveland \$7.50 per year, foreign
countries \$9.00 per year.

Časni oglas po dogovoru. — Rokopisi se ne
vrstijo.

Advertising rates on agreement. — Manu-
scripts will not be returned.

Naslov na vse, kar ima stik s uredništvom:
PROSVETA

1651-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS.

Datum v objavi, na primer (May 31),
1933, poleg vsakega imena na naslovu po-
meni, da vam je s tem datumom potekla
narodna. Ponovite jo pravočasno, da se
vam list ne ustavi.

138

Domač drobiž

Ubijalec Pajniča oproščen

Idaho City, Ida. — Joe Zlogar iz Clevelanda, ki je bil obtožen umora Louisa Pajniča, je bil oproščen pred sodiščem. Obravnava je trajala pet dni in vzbudila je veliko zanimanje. Porota se je zedinila za oprostitev pravorek dne 27. maja. Pajnič je bil bivši poslovodja Comeback Mining Company, ki poseduje zlat rudnik v Idaho in v kateri je zainteresiranih več Slovencev.

Dva nova grobova

Cleveland. — Umrl je Frank Opalek, star 63 let in doma iz Opalkova pri Velikih Laščah. V Ameriki je bil 35 let in tu zapuščal ženo, dva sinova in štiri hčere.

Dalje je umrl Joseph Skulj, star 65 let in doma iz Podkraj pri Velikih Laščah. V Clevelandu je bival 38 let in zapuščal ženo, šest sinov in pet hčera.

Poroka

Cleveland. — Frank Vesel ml., sin slovenskega trgovca, se je poročil z Rozo Arh.

Napredek združništva v vzhodnih državah

Na konvenciji je bilo zastopanih 40 združenj z 19,000 člani

Lawrence, Mass. — Na deseti letni konvenciji Eastern States Cooperative lige, ki se je tukaj vršila prošli teden, je bilo zastopanih 40 konzumnih združenj. Te združbe imajo 19,000 članov. Lansko leto so imele prometa blizu štiri milijone. Polovica teh združenj je v državi Massachusetts.

Med največjimi združenji v tej distriktu organizaciji je Co-operative Cafeteria v New Yorku. Obratuje devet restavracij in ima nad štiri tisoč članov. Tajnik združne lige za vzhodne države je poročal o napredku združnega gibanja kljub krizi. Najbolj značilna pa je stabilnost združenj, med katerimi je proporcija manj polomov kot med privatnim biznisom.

Druga močna organizacija v tej ligi je stanovanjska združba v New Yorku, ki ima v svojih apartmentih sedem tisoč družin — vsi združenji. Stanovanja so moderna in veliko cenejša kot v privatnih apartmentih. To združbo je ustanovila krojaška unija Amalgamated Clothing Workers in so njeni člani večina članovi unije.

Fordova policija razpršila demonstrante

Detroit, Mich. — Pohod brezposelnih delavcev — okrog 3000 po številu — v Dearborn, kjer so glavne Fordove avto tovarne, se je končal v torko jutraj s tem, da so zadnji pohodniki, ki so šotorili čez noč na meji Dearborna, oddali nazaj v Detroit. Fordova policija jih ni pustila v bližino tovarn, nakar so se razpršili. Pohod so vodili komunisti.

Izdelovalci rokavice izgubili delo
Marinette, Wis. — Večje število delavcev v tukajšnjih tovarnih za rokavice je izgubilo službo, ko je kompanija postavila nove stroje. Dela, ki je prej trajalo tri tedne, opravi sedaj stroj v treh urah.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Pogled v sodobnost

Nanticoke, Pa. — Ljudje se zelo radi postavljajo, kaj so bili in kdo so njihovi predniki. To se navadno dogaja v ozračju vinskih duhov. Takega junaštva je vedno več kot preveč. Kakor hitro pa mine vinska vročina, zgine tudi tako junaštvo. To je lahko skusil že sleherni, ne samo jaz, ki mi je danes (1. junija) 50 let. Miali hite nazaj v otroško in mladeniško dobo. Kako hitro je vse poteklo! V pol stoletju življenja človek skuša marsikaj trpkega in slabega, več kot do brega. Trpljenje — za koga? Najtežje pa je to, ko človek spozna vse zmede človeške družbe in mora živeti v razmerah, ki so krivične in nepotrebne. Morda bo kdo rekel, da zakaj se ne skuša prebuditi onih, ki se spijo. To je pač lahko izgovoriti, težko pa je izvršiti. Lagje je pretopiti katerekoli kovino kot človeško miseljenje — človeško pamet.

Velika večina ljudstva gre po stopinjah svojih prednikov: kar je oče mene učil, tako bom jaz učil moje otroke. To je vzrok, da je danes med nami še toliko gorja, ker se delavska masa noče zavesti, da je v njenih rokah rešitev iz mizerije. Končno pa ni čudo, kajti ves sistem je urejen tako, da se zastruplja ljudske mozgane z raznimi sredstvi, katera držijo kot jeklo. Imamo cerkve in pridigarje, lažno časopisje in knjige, šole in radio. Vse to služi vladajočemu razredu, ki je v manjšini, da potom njih drži v temi ljudske množice, ki so v veliki večini.

Učili so nas, naj spoštujemo naše predpostavljene. To se lepo sliši in vera bazira na tej zmotni postavki. Do 80% ljudi še verjame v posmrtno združenje duše s telesom. Zato je še vedno toliko gorja pri večini, mala peščica ljudi pa poseduje vse bogastvo in diktira večini. Mnogi so mnenja, da socializem zato tako počasi napreduje, ker se vmešava v verske dogme. Resnica pa je, da socializem hitro napreduje, če pomislimo, da je socialistično gibanje staro šele dobrih petdeset let. Bolj hitro se je razvilo in zajelo delavske mase po vsem svetu kot katerokoli drugo mednarodno gibanje. Saj je vzelo 300 let, da je krščanstvo prišlo k sapi. Lahko pa rečem, če bi socializem imel malo več strožje discipline, da se ne bi danes nad njim maščeval fašizem s takimi grobimi in tiranskimi načini. Kar se danes dogaja v nekaterih diktatorskih državah je pravi barbarizem. Brutalnost vlada in sila.

Skrajni čas je, da se delavske mase prebude po vsem svetu in da ugonobijo sedanji sistem, ki se je sicer pričel močno rušiti, kljub temu pa v tem svojem zadnjem štadiju bleda ljudstvo vse križem, kot v zadnjih agonijah predno krepne. In baš v tej dobi ljudstva trpijo največ. Ponavljajo se represalije in trpinčenja. Poslužijo se vseh sredstev v smrtnem boju za svojo kožo. Toda vse ne bo nič pomagalo. Narava sama je obsodila sedanji sistem v pogin. Tak je zakon naravnega razvoja, zakon razrednega boja.

Danes je ljudstvo prepuščeno samo sebi. Dela vse svoje življenje — za druge. Ustvarja in gura, na stara leta pa nima ničesar, niti toliko, da bi se za silo preživel. Treba je, da si delavstvo izvojuje starostno pokojnino in brezposelnostno podporo od države. To bo korak naprej — korak, ki je neobhodno potreben za vse. Do tega mora priti, kajti to bo edini izhod iz sedanjega mizerije, da se socialno zavaruje delavec. Jemlje pa naj se tam, kjer je — pri bogatih, ki so obogatili na račun delavcev. — Henrik Pečarič.

Vabilo in naznanilo

Farrell, Pa. — Naznanjam vsem članom društva Slovencev št. 262 SNPJ, da je prestavljeno društvena seja na tretjo nedeljo, to je 18. junija ob 9:30 dopoldne. Oni, ki plačujejo svoj assessment pred sejo, prosim, da upoštevajo to, da namesto druge nedelje popoldne pridejo tretjo nedeljo dopoldne. Ta predstavitev seje velja samo za junij. Vzrok je, ker bo dne 11. junija skupna slavnost vseh društev Hrvatske bratske zajedni-

ce v tukajšnjem okrožju. Ker smo Slovenci tudi povabljeni, smo ustregli in smo sejo prestavili.

Slovenski delavski dom in pa pevsko društvo so uradno zastopana. Vsi člani, ki se želijo peljati v paradi v City park, naj bodo pred Hrvatskim domom ob 9. dopoldne. Tam bodo na razpolago avtomobili. Popoldne bo nastopilo na programu tudi pevsko društvo, ki bo zapelo lepe slovenske pesmi. (Pevec morajo biti na mestu ob 2. popoldne). Točko v pojasnilo. Vse natančne podatke dobite v Slovenskem domu. — Član.

Skupni piknik

West Allis, Wis. — Naša dva soc. kluba, slovenski in angleški, vedno delujeta skupno v volilnih kampanjah in na prosvetnem polju. Imata prosvetno centro — educational center — kjer se vršijo poučni tečaji, govori itd. To je na 81. in Lapham cesti v Concord dvorani. Občinstvo in simpatičarje se vabi, da se udeležujejo teh predavanj. Vstopnina prosta.

Dne 11. junija bodo vsi klubi soc. stranke v West Allisu priredili skupni piknik. Eventualen dobiček je namenjen kritju stroškov gori omenjenih svrh. Piknik se vrši v Gebajevem parku, So. 90th in West Greenfield ave. Vstopnina na piknik prosta. Pivo se bo točilo po 6c vrček. Govori, prvovrstna godba in vsakovrstne igre, nekaj izrednega za našo naselbino. Zato raj se vabi cenjeno občinstvo na omenjeni piknik dne 11. junija v Gebajevem parku.

Pripravljalni odbor.

Dva piknika

Barberton, O. — Kraški klub priredi piknik na 11. junija na Moharjevi farmi. Vabljeni ste vsi iz Barbertona in okolice. Poleg dobre zabave in dobrega prigrizka bo tudi šaljiva poba. Kazipot: Woster road, W. Barberton, do Johnston's corners. Prva farma od tam na levo ob Woster road je Moharjeva farma. Ob cesti bo znamenje, da bo vsakdo vedel za pravi prostor. Pikniški prostor je samo pol milje hoda iz Barbertona.

Na 18. junija priredi svoj piknik pevski zbor Dom iz Kenmore, O., v Hapcon Gardnu. Barbertončanje, čas je, da tem pevcem vrnemo njihov poset. Oni nam vedno pomagajo na naših prireditvah. Odzovimo se po naših močeh in jim pomagajmo. — Kraševka.

Sabotažniki Muscoe Shoals pred preiskavo

Roosevelt imenoval Huston Thompsona za voditelja preiskave. Sabotažniki nameravali napraviti fiasko iz vladnega podjetja

Washington. — Na senzacionalne obtožbe o sabotaži Muscoe Shoals je predsednik Roosevelt odgovoril z odredbo preiskave, katere namen je dognati dejstva. Za vodja preiskave je imenoval Huston Thompsona, bivšega člana zvezne obrtne komisije. Kolikor je sedaj mogoče dog-

nati, sta v sabotaži kompromitirana Hooverjeva administracija in elektrarski trust. Stvar je za senatorja Norrisa tajno preiskoval Louis A. Glavis, ki je pred 24 leti odkril Ballingerjev škandal, po katerem so se Morgantovi in Gugenheimovi interesi skušali polastiti naravnega bogastva Alaske. (Ballinger je bil Taftov notranji tajnik.)

Tudi v sedanjo sabotažo so zapleteni Morgantovi interesi, ki kontrolirajo elektrarska podjetja v okolici Muscoe Shoals in na jugu sploh. Tem privatnim družbam je moral iti na roko nekdo izmed visokih uradnikov Hooverjeve administracije, kar bo najbrž moral pojasniti bivši vojni tajnik Hurley.

Sabotaža se je vodila na različnih "frontah". Glavis pravi, da je privatna družba kradla elektriko silo potom spojitve generatorjev, kar pa vodstvo privatne elektrarne zanika.

Druga bolj resna sabotaža je imela namen napraviti iz ogromne vladne elektrarne prazen monument — živ spomenik "vladne nesposobnosti". Načrt, ki ga je v zadnjih dneh pričela izvajati Hooverjeva administracija, je šel za tem, da vlada zgradi dva mala mesta enega velikega jezera poleg sedanjega, kar bi preprečilo produkcijo elektrike radi prenizkega vodopada.

Takoj po objavi rezultatov Glavisovih tajnih preiskav je Roosevelt suspendiral konstruktorske dela na jezovih in odredil preiskavo, vse delo za razvoj tega projekta in Muscoe Shoals pa je vzel iz področja vojnega departamenta in ga izročil notranjemu departamentu. V škandalu je kompromitiran tudi vojni departament, ki je že večkrat pokazal, da je dekla elektrarskega trusta.

Milica poslana proti stavkarjem v Vermontu

Governor pomaga kompaniji pri razbiranju stavke kamnosekov, ki so se uprli redukcijam

Barre, Vt. — (EP) — Poskus governorja Wilsona, da zlomi stavko nad dva tisoč kamnosekov z oboroženo silo, se je izjalovil in stavka se nadaljuje.

Wilson, ki je delničar Rock of Ages korporacije, openšaperskega podjetja, je poslal tri kompanije miličnikov v Barre, da razbijejo stavko. Milica brezobzirno nastopa ne samo proti stavkarjem, temveč ustrahuje tudi prebivalce. Nedavno je napadla množico, med katero so bili tudi otroci, z bombami za solženje. Ta napad je izval celoten protest s strani tukajšnje postojanke Ameriške legije, ki je sprejela resolucijo, v kateri zahteva, da se poveljnika milice postavi pred vojno sodišče, civilne uradnike pa obtoži.

Stavkarji so člani International Quarry Workers unije in Granite Cutters International asociacije. Zastavkali so 1. aprila, ko jim je Rock of Ages korporacija znižala mezdo na 32 centov na uro.

Vzlic dejstvu, da državni zakoni ne preprečujejo mirnega piketiranja, rabi milica silo proti piketom. V zadnjih dneh je prišlo do spopadov med miličniki in piketi, v katerih je bilo več oseb ranjenih.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

ANDREJ MALI SE TAJI

Brat Anton, ki je priznal umor, na mestu zločina

Ljubljana, 5. maja 1933.

Policijaka preiskava o umoru Amalije Malijeve je končana in te dni bosta oba morilca izročena sodišču v Novem mestu, kamor ju bodo prepeljali iz ljubljanskih zaporov. Pod pritiskom dokazov je Anton Mali priznal soudeležbo pri umoru, ki da ga je izvršil brat Andrej sam. Umorjenkin mož Andrej pa še vedno tajni. Ko mu je brat dejal v obraz, da je vse dokazano in da naj prizna, je Andrej prav tako odgovoril, da ne ve ničesar. Še isti dan pa so našli v majhnem potočku tudi nož, s katerim je bila Malijeva zaklana. Nož je last Andreja Malija — in je torej tudi za Andreja dokazana krivda tako močno, da mu nobeno tajenje ne pomaga.

Morilec Anton Mali na mestu umora

V torek 2. maja zvečer je Anton Mali priznal umor. Povedal je, da ga je brat Andrej s pisalom poklical, naj pride v nedeljo 23. aprila k njemu, a na skrivaj, ker namerava nekaj storiti. Pride naj z vlakom. Anton se je res odpeljal, prispel na kolodvor v St. Vid, se klatil zvečer po okolici, opolnoči pa je prišel pred Anžlovarjevo hišo. Iz hiše je prišel brat Andrej ter odvedel Antona na pod nad hlevom, kjer je zarit v seno preživel dva dni. Andrej mu je nosil kruh in suho meso, žegen od velike noči. Čez dva dni ponoči je Andrej izvršil umor, Anton pa je na kolesu odhitel proti Litiji. Brat mu je dal v roko nož, ki ga je Anton odvrget v neki potok.

Zato je policija 3. maja odvedla Antona Malija pod stražo na Dolenjsko. Tamkaj sta ga prvič videla oče in mati umorjenke. Pokazoval je prostor nad hlevom, kjer se je skrival. Anton pa trdi, da je zločin zasnoval in izvršil sam Andrej, njega pa je poklical le, da bi fingiral bežeče zločince. Policija pa ne verjame tega, ker je našla Antonove prstne odtiske na vratih spalnice, kjer se je umor izvršil. Anton je tudi vedel policijsko komisijo k potočku, kjer pravi, da je odvrget nož. Iskali so v majhnem potočku, a najti noža niso mogli. Zvečer so se vrnili v Ljubljano.

Morilca iz oči v oči

V četrtek 4. t. m. so zaslišali Andreja Malija, ki še ni vedel, da je brat pred dvema dnevoma že priznal. Ko so mu povedali, da je Anton priznal, je dejal: "Če je tako, potem jo je pa brat umoril, a bog ve zakaj jo je."

Torej tudi zdaj ni maral priznati. Na druga vprašanja je odgovarjal: "Ne vem!" Trdovraten je, kakor ga je že prej opisal brat: "Od Andreja ne boste izvedli ničesar, ga predobro poznam."

Ko so privedli Antona in je ta potrdil, da je vse priznal, je dejal Andrej Mali policijskemu uradniku: "To ni mogoče in ni res! To ste ga vi prištimali, da tako govori."

Andrej Mali torej kljub dokazom taji umor in ga bo verjetno tajil do procesa in še pred sodniki.

Nož je Andrejev

Prav takrat, ko je Andrej bratu v obraz tajil dejanje, je prišlo iz St. Vida sporočilo, da so orožniki res našli nož prav na tistem kraju, ki ga je pokazal Tone Mali. Nož je bil pokrit še s strnjeno krvjo in na njem je lepilo nekaj las. Da je morilec mogel zadati s tem navadnim žepnim nožem, katerega veliko rezilo je dolgo le dobrih 7 cm, pokojnici 19 ran, priča o grozodejstvu brez primere. Ko so orožniki pokazali nož pokojničinim staršem, so povedali, da je nož Andrejev. "To je Andrejev nož, s katerim nam je pogosto rezal kruh."

Krivda Andreja je s tem popolnoma dokazana. Andrej pa še zmerom tajni.

S tem je policija zaključila preiskavo o tem umoru. Po preiskovalci, ali nista goče oba Malija zapletena v druge zločine. Na Gorenjski se je dogodilo zadnjih nekaj več groznih umorov, ki jih mogli pojasniti. Sta Malija zapletena vanje? Andrej Mali bil pred leti obtožen, da je nekega tihotapca, ki so ga šele dve leti po smrti v prepadu. Denar mu je kazni, ker ni bilo dokazov. Pred leti se je dogodil umor v okolici Trčica in dvojni umor v Dražgah, kaj zveze med temi zločini obema Malijema? Policija iskuje.

Pokojnica zavarovana v Ameriki?

Med raznimi nagibi, ki so privedli Malija do umora, najjo tudi možnost, da je Amalija zavarovana pri podporni enoti v Ameriki. Amalija se je, kakor zaudila nekaj let v Ameriki, krat je bila še neomolena. Je pisala Anžlovar. Policija najbrž ve vprašala slovenske zavarovalnice, ali je Amalija zavarovana.

Aretirana Andrejeva Marija Golmarjeva trdi, ni vedela za zločin. Anton pa pravi, da je bila po Andrejevi nameri, in da hotel Andrej poročiti, kajtro se znebi žene. Sodna iskava bo ugotovila tudi to.

Vesti iz Primorja

Še spremembe imen

Tržaška prefektura je sprejela celotno vrsto sprememb priimkov. Kavčič je postal Kofol — Cofolli, Obrunberti, Prinčič — Prencibec — Rebelli, Čuk — Terčelj — Tercelli, Ukma — Urdinar, Velikonja — Veld Vidmar — Vidari, Komari, Kuret — Coretti, ros — Pettrosso, Zuljan — liani. Večina imen je iz okolice.

7 milijonov za poitalijance

V nekem ljubljanskem ku beremo tole poročilo o lijančevalni organizaciji "Redenta": Znano poitalijansko društvo "Italia Reda" ki vzdržuje otroške vrtce v lijski krajini in na Južnem rolskem, je priobčilo poročilo vsako leto sestavi poročilo o odposlanec Tosti di Val ta in ga predloži vrhovni svetitelji društva vojvodji Aosta. Podatki glede delovnega števila otroških vrtcev polni se za leto 1931, vsebuje poročilo, ki obseva tiskanih strani, tudi poročilo o delovanju posameznih poročil, ki v prvi vrsti samo obseva, kar, tudi za leto 1932. Poročilo je treba, da so otroški "zasebni" in da izpolnjuje delo, ki ga že vrši državna snovna šola ter izven šolskega teljstva, ki ga plačuje država kmet.

Leta 1931 je Italia Reda vzdrževala skupno 237 otroških vrtcev, katere je obiskovalo 423 otrok, nadalje 10 šol, 466 učenc; 3 nadaljevalne šole z 290 učenci; 10 hitrih šol s 131 učenci; 40 hitrih postaj, ki jih je obiskovalo 299 ljudi; na Južnem rolskem je poleg tega društvo vzdrževalo 242 kmetijskih tečajev s 10 učenci in 600 večernih tečajev gospodinjstva, ki jih je obiskovalo 140.612 učencev. V vseh teh vrtcih je bilo razpisanih 1 milijon 398.639 kosil in 198 kosil v ljudskih kuhinjah. Vse to delo je porabilo Italija Reda nad 7 milijonov lir. Med ljudstvom direktor, ki so ga povečini dale oblasti, so ga svetovno ministrstvo samo je kazalo društvu leta 1932 1 milijon in 183 tisoč lir. Italija Reda je nakazal podporni milijon. Milijone lir tega društva lahko tako poitalijanskega krajin, ki bi jih radi razproglasili za čiste italijanske.

Svetovna razstava v Chicago: Zemljevid s cestami, ki vodijo na razstavo. Stiri najet glavni avtinski cesti v razdalji 75 milj od mesta vodi do prostora razstave.

(Nadaljevanje 12. seje.)

Tone Seliskar:

NASEDLI BROD

Roman v treh delih

Vklenjenec je sklopil glavo in si z rokavom obrisal pljuneke z lica. V njegovih očeh je bil besen, onemogel srd; stisnil je zobe in zaril nohte v pesti.

— Moj bog, je vzkliknila Marta in zgrabila Justina za roko. To je Hrast!

Hotela se je preriti do njega, toda Jošt jo je siloma zadržal.

— Zaman! Ni mu ne morete pomagati!

Gledala je strašni sprevod, ki se je pomikal proti postaji, in slišala grozeče klice. Nekdo je pobral na cesti nekaj kamnov in stekel za vklenjenca.

— Bog ve, kaj se bo zgodilo z njim? je dejala žalostno. Vojaško sodišče... Ah, vojna! Ta strašna vojna!

— Da, zamrzlo sem vojno, kaj v početku, zdaj mrzim tudi vso to napihnjeno Avstrijo, je dejal Jošt mrko. Čemu takšno preganjanje? Ali ni dovolj smrtnih ran na bojišču? Polnijo se ječe in ljudi streljajo za prazen nil.

Ta prizor je vse tri hudo zadel. Molče so hodili po ulicah. Jošt je gledal mrko predse. Bil je skoraj za glavo višji od Justina, vitkejši, z ostro rezanimi črtami v obrazu. Njegov pogled je bil širok, zvedav, njegovo telo kakor izklesan kamen, obraz zagorel od sonca, ki ga je žgalo na njivah. Misli je venomer na svoj dom. Vse delo, ki ga je moral zapustiti, ga je živo klicalo nazaj, klicala ga je oče, vabila ga je mati, vabili so ga gozdi, travniki, njive in vinogradi.

S komolcem se je nekajkrat zadel v Marto.

Predznan misel mu je sedla v arce in se je ni mogel znebiti, čeprav si je še toliko očital in si jo poskušal osmisliti.

Spremila sta jo do gostilne pri "Pošti", kjer je prenočevala.

Pol desetih...

V kavarno?

Jošt, vajen hoditi zgodaj spat, je silil domov.

— Prav! je dejal Justin. Jaz stopim še malo v kavarno.

Na vogalu sta se ločila.

— Glej, da ne zakasniš! je zaklical za njim Jošt. Od vrata so sedaj natančni!

— Nič se ne boji! je vzkliknil Justin.

Na ulici je bilo malo ljudi. Iz gostilne sta donela petje in vriskanje, na trgu je Justina ustavila patrulja. Ko je pokazal dovoljenje, je odkorakala naprej po ulici, trdo bijoč z okovankami po tlaku. Srečal je nekaj oficirjev, ki jih je strupeno pozdravil.

Spomni so klicali fanta v moža. Tole vojaško življenje, ki je bilo vse drugačno kakor prej, mu je pričelo prijati. Padel je v sestav čudnega organizma, v katerem se misli tako lepo spočijejo! Za nič na svetu, mu ni treba skrbeti. Izvrševati mora samo povelja in odredbe, nekdo — nevidni, velikanski, vsega močnejši — ga je spremenil v vojaka, v bitje, v lutko, ki se giblje natančno tako, kakor se zlijebi temu mogočniku.

Da, prvi tedni tega vojnega vojaškega življenja pri kadru v lepi novi uniformi, pri obilni menzi, so hitro minevali. Vaje, no, teh se niso bali, saj so bile prve stotnije sestavljene iz samih rednih doslužencev. Razvajali so se ob navdušenih radodarnosti civilistov, napihivali v junaštvo.

Fronta — v začetku vojne zelo medel pojem — je bila zaradi neprestanih zmag nekakšna prisiljenost, tako da so vsi mrzlično pričau-

kovali pre, ko se odpeljejo. Poročila so bila romantično lepa, izgube vedno tako neznatne, da se je bojazen umikala pred željo, videti fronto, saj se je sprva polasčala vojaštva, če že ne želja po boju, vsaj želja po sproščenosti, kajti poleganja v kasarnah in taborih se človek kmalu naveliča.

Justin je pisal Ani skoraj vsak dan. Prve dni sta ga zelo mučili skrb in zavest, da je ostala žena v Ljubljani domala brez vseh sredstev, potem pa se je počasi spajal v miselnost in življenje tisočeri, ki so bili na istem ali še celo na slabšem.

Bilo je med njimi nekaj izrazitih strahopetcev. Nekatere je zasačil pri molitvi v skritih zavetjih, nekoga je našel zadaj za živo mejo, ko si je z razbitim kozarcem hotel prerezati žile na roki.

Justin je sprva mislil na vse mogoče načine, da bi kaj prizadejal. Dobil je od nekega drogerijskega pomočnika kofein. Vrgel ga je proč, kar se je bal zastrupljenja. Potem si je skušal raniti nogo — toda po nekaj dneh vojaščine je ta bojazen prešla, skupnost tovarišij ga je hrabrila, sila pa, ki ga je vlečala v to, je zaradi izrednih odredb in pretega sode tako zrla vsako misel na upor, da se je vdal in zlečal v varstvo teh silnih kremljev kakor milijon drugih.

Vse, kar pa je zelo živo občutil dejstvo, da ne živi prav za prav več na trdnih tleh, temveč da vstaja in koleba v zraku. Da, to kolebanje med trdnjo, zanesljivo oporo in prozorno, neresnično bližnjo bodočnostjo — to je negotovost. Nič ni hujšega nego to, če niti ne veš niti ne moreš slutiti, kaj bo.

Fronta! To se pravi: Plazenje po trebuhu z vso bojno opremo.

Ostra municija.

Kopanje zakopov.

Srpnelli.

Nočne patrulje.

Spremljanje na nož.

Granate.

Vsaka tega je mnogo. In v ta kaos strašnih stvari, ga potiska bodočnost. Njega in vse njegove tovariše.

Nekdo je dejal:

— To ni vse skupaj nič! Rusi zelo alabo streljajo. Na vsakih tisoč krogel komaj ena zadene. Nas je tri tisoč — torej trije mrtvi. Računam, da ne bom med temi tremi!

Drugi je računal:

— Če me zadene, prava reč! Odkuril jo bom nazaj. Naj bo, kar hoče, zaradi tega si ne belim glave!

Tretji je menil:

— Kar bo, pa bo! Ne veš ti ne jaz.

Saj to je tisto, ko nihče ničesar ne ve. Nekatere so pili in si dopovedovali:

— Dajmo ga, bog ve, kako bo čez to dni!

Nihče ni mislil na smrt, vseh pa se je prijemal zloze negotovosti. Skušali so ga zadušiti na vse mogoče načine: bili so med njimi ljudje, ki nikdar v svojem življenju niso kvartali, zdaj pa so tako strastno igrali "ena in dvajset", kakor bi igrali za svoje življenje; nadjale tak, ki nikdar prej niso kadili, a so si zdaj sproti prižigali cigarete in se opajali z dimom. Videl je moža, za katerega bi prisegel, da nikdar varal svoje žene. Nekega jutro se je hvalil, da je bil v javni hiši.

Da, pričeli so živeti na račun negotovosti. Justin je že nekaj dni mislil na Kristino.

(Dolje prihajajo!)

Ruski delavci se vežbajo po vojaško, da bodo pripravljeni v slučaju napada od strani tujstičnih držav. Slika je bila sneta pri prvomajskih proslavah na Rdečem trgu v Moskvi.

nisi instrumenti relief gorovja.

Prav zaradi tega sta se morali leteti na povratku držati druge, nekoliko bolj vzhodne smeri, da bi se izognili na fotografijah kar najslabši teren. Koliko se je fotografiranje, ki bi bilo za znanost neprecenljivega pomena posrečilo, zdaj še ni znano. Sodeč po izjavah pilotov, da je ležala tisti dan v gorovju zelo gosta megla, ki je segala ponekod skoraj 6000 m visoko, pa lahko sklepamo, da opazovalca svoje naloge nista mogla izvršiti tako popolno, kakor bi bilo želeli. Šele v višini 8500 m je bil zrak docela čist in je sijalo nebo v nepopisno lepi, globoki modrini — pravijo poročila — tako da so se lahko fotografirali posamezni vršaci na prav kratko razdaljo. Nad nekaterimi grebeni sta letela avijona baje samo v višini dobrih 30 metrov. Dasi je pihal zelo močan veter z brzino 45 m na sekundo, pa tako nizko letenje ni bilo nevarno, ker je bil veter zelo enakomeren in je držal ves čas isto smer. Letali sta po programu krožili nad Everestovim vršcem četrte ure, ves čas točno sledoč skrajnemu profilu gore, o katerem sta opazovalca naredila večje število fotografij. Nadejajo se, da bodo baš ti snetki velika opora Rutledgeovi odpravi in vsem kasnejim ekspedicijam, ki se bodo skušale po vzpeti na vrh. Ravno skrajni vršac med višinama 8400 in 8841 m je še popolnoma neznan svet, kamor še ni stopila človeška noga in baš ta del bo najtežje premagati, dokler ne bodo znane najpriljubnejše smeri za nasok. Fotografični dokumenti, ki so jih prinesli z višine angleški letalci, pomenijo za vse poznejše vzpone na Everest velike olajšanje.

Poslednji pas pod vrhom sta kolikor se je dalo natančno študirali že zadnji odpravi 1922 in 1924 z daljnogledi. Toda jasno je, da topografični podatki, ki se se zbrali na ta način, ne morejo biti posebno zanesljivi. Fotografije, snete na tako kratko razdaljo iz zraka, pa ne morejo varati. Zaradi tega so jih nemudoma poslali v Darjeeling, odkoder so jih brzi ali takoj odnesli za Rutledgeovo odpravo.

Svet zdaj nestrno pričakuje opisa poleta nad Everest iz ust letalcev samih. Zanimivo bo izvedeti, kako so se obnesli novi kislovi aparati in obleka z električnim ogrevanjem v ledenem zračnem morju nad Everestovim masivom. Zanimivo bo slišati o vtiskih, ki jih je naredil na letalce neizmerni kaos ledu in skalovja, ki tvori največje vzbokline zemeljske skorje, veličastno v svoji vekovni osamljenosti, ki jo čuvajo nepristopni prepadi in strme stene, ki ponekod skoraj navpično padajo do 2000 m globoko. Srečni, trikrat srečni smrtniki, ki so lahko gledali ta edinstveni prizor. — (jn)

MNOGI NE VEDO...

... da se je hotela neka švicarska tvrdka na naslednji način prepričati, da li ljudje citajo oglase: Dala je v različne liste oglaš, ki je vseboval namenoma težke pogreške proti zgodovini in zemljepisju. V enem samem tednu je prejela 4000 dopisov, s katerimi so ji pripadniki najrazličnejših slojev izrazili svoje nasuđenje, da tako znana tvrdka ne posveča večje skrbi svojim objavam.

Dodna pravica vdove

Dostikrat slišimo o "right of dower" (pravica do dote), po kateri zakon obvaruje interese vdove, tudi če je mož umrl brez oporoke. Na drugi strani tupa-tam čitamo o kakih oporoki, ko je kak bogataš razdelil svoje premoženje med druge in vdovi zapustil "srebrn dolar".

Kaj je torej ta pravica do dote? More-li mož zakonito razdediniti svojo ženo?

Po starokrajškem pravu bi se "right of dower" najbolje prevedel kot nujni dedni delež vdove. Kakor je v Ameriki že z mnogimi drugimi zakoni, vlada velika razlika med eno državo in drugo, ali do nedavna so zakoni vseh držav določali "dower rights". To je starodavna pravna institucija, ki upravičuje vdovo do doštarnega uživanja do tretjine dohodka iz zemljišč in nepremičnin. Poleg tega je vdova upravičena dobiti po možu nekatere predmete kot peč, družinsko biblijo in majhen znesek gotovine.

Ta "dota" je bila nekdanje glavno zavarovanje za vdovo, ali v modernem svetu se je pokazala taka pravica dostikrat brez vrednosti. "Dota" je imela smisel, ko je dohodek vseh zvirjal iz zemljišč. Malokaj pomenja ta pravica vdovi meščana. Vdovi po farmerju pa pomenja le tretjino dohodka, ne pa pravico do same farme.

Izvemši za "doto", lahko mož zapusti svoje premoženje, kakor hoče. V zadnjih letih pa je nastalo gibanje za modernizacijo dedinskih zakonov, da se sprepreči razdedinjenje vdov in otrok. Mnogo držav je dalo novo raztolmačenje pravici do "dote" ali pa so jo nadomestili s predpisi, ki upravičujejo vdovo in otroke do deleža zapuščine, ne le do delnega dohodka. Connecticut, Massachusetts, Pennsylvania in Ohio so spreminile izmed drugih držav dedinske zakone v tem smislu.

Tipično nov dedinski zakon je v veljavi v državi New York od septembra 1930 naprej. Ta zakon uvaja sistem nujnih deležev, kakor je znam v Evropi. Med vsem prepoveduje razdedinjenje in prisiljuje moža, da mora zapustiti svoji ženi delež, ki je vsaj tako velik kot delež, ki bi ga dobila, ako on umre brez oporoke. V tem zadnjem slučaju ima ona pravico ne le do

dohodka, marveč tudi do na glavnici, naj premoženja iz nepremičnin ali mišnin. Ona dobiva tretjino zapuščine, otrok oziroma pa dve tretjini. Ako je zapustil starše, ne pa otrok, va dobi prvih \$5000 in po ostale zapuščine in staršev polovico. Ako je zapustil ali nečake oziroma sestre in čakinje, dobi vdova prvih 000 in polovico ostale ne. Ako ni nikogar, dobi vdova vse. Le na ka, ločitev ali, ako je vdova pustila moža, izključuje od vsake dedne pravice. Ijja za soproga z ozirom na puščino po ženi. Ako hoče zapustiti del svojega premoženja za dobrodelne svrhe, storiti, ali le do polovice nosti zapuščine.

Ako mož oziroma oče ne da bi se v oporoki spremenil dedne pravice in pravice otrok, ima dedni dišče (surrogate court) po spremeniti tako oporoko.

NEW MADISON HOTEL

521 W. Madison St., CHICAGO, ILL. — Telefon Danbury
Dobro in čisto sobe. Dobra po-
po smerni cenah — če priporočite.
ANDREW SPOLARICH, m.

HAYES DENT OFFICE

Ustanovljen pred 30
CENE SO ZMERNE
Preiskava zob
Nasproti Davis pr.
v 2. nad-
stropju.
326 S. STATE

Nuga-Tor

Je namenjen za boljšo odziranje in
kar pomeni več življenja — zlasti za
in palatelo organe. Nuga-Tor je
zdravilna specialista in vam svet
ki vsebuje čudna in nova zdravila
aktivnosti. Ta zdravilni produkt
dobi v vsaki lekarni na prodaj; iz
si steklenico teh tablet še danes, ko
ne jematevno zdravilo za se, da
je označeno Nuga-Tor.

Ali ste že naročili Pravi
Mladinski list svojemu
lju ali sorodniku v domovini?
To je edini dar trajne vrednosti,
ki ga za mal denar lahko pošljete
te svojem v domovini.

V JUGOSLAVIJO

Prijetno je potovati na Hamburg-American Line
parnikih v kateremkoli žan, kajti opremljeni so s

STABILIZATORJI

(Anti-Roll Tanks)

ki zmanjšajo gibanje parnika na minimum.

Redna tedenska odprava iz New Yorka v Hamburg
s hitrimi italijanskimi parniki do Jugoslavije.

OD NEW YORKA DO LUBLJANE IN NAZAJ
TRINAJST DNEVNO

\$171.50

Za podrobnosti vprašajte katerikoli
lokalnega agenta ali

HAMBURG-AMERICAN LINE

177 N. Michigan Ave.

V letalu nad Everestom

Za letos so pripravili Angleži kar dve ekspediciji na Mont Everest. Zračna odprava naj bi po letalu nad vršac in napravila kar največ koristnih fotografij, ostalo, kar zanima znanost, naj bi pa opravila ekspedicija hribo-lazcev pod vodstvom raziskovalca Rutledgea, ki bo skušala doseči vrh preko nevarnih lednikov, ki so doslej še vsem naska-kovalekam zastavili pot. Kakor je bilo pričakovati, je prva dosega cilj letalska odprava in sicer poprej, preden je "kopninska" odprava dosegla mejne višine.

Po zraku so letalci zavojevali Everest točno v treh urah. Pet minut pred pol deveto sta se dvignili obe letali z letališča Laibau, skoraj ob znožju pred-gorja Mont Everesta in pet mi-nut pred pol enajsto sta se spet pristali. Tehnično se mora ama-trati ta podvig za nov sijajen uspeh angleškega letalstva, ki je zadnja leta vobče zelo aktivno in mu padajo cele hektatombe no-vih svetovnih rekordov.

Za uspeh zračne odprave se morajo Angleži v prvi vrsti za-hvaliti svoji temeljitosti in toč-nosti. Odprava je bila do naj-manjših podrobnosti skrbno za-mišljena in pripravljena. Nobe-ne najdodnejše morebitnosti niso organizatorji puščali v ne-mar.

Preden omenimo nekatere po-drobnosti o samem poletu obo-

pilotov Clydesdalea in MacIntyre-a, moramo spoznati še letala, ki sta jih povedla nad Everest. Aparata sta bila firme Westland in eden je bil krščen celo na ime "Houston" na čast darežljivi an-glejski sportnici in bogatašini, ki je finančno krepko podprla celo podjetje. Houstonova uživa v angleškem letalstvu dober sloves, saj je pred nekaj leti prav ona z denarno podporo o-mogočila Angležem udeležbo pri tekmi za Schneiderjev pokal, ki je nekakšno merilo, katera drža-va največ zmore v letalstvu.

Vsako letalo je bilo opremlje-no z motorjem znamke 'Bristol Pegasus', z motorji v obliki zvez-de na zračno hlajenje in z učin-kom 550 do 650 konjskih sil. Večji učinek so imeli motorji, če je bil vklopljen zračni turbo-kompresor, ki je potreben zlasti v velikih višinah zaradi redkej-šega zraka. Ker sta letali voja-škega tipa, so odstranili z njih vso za civilne potrebe nepotre-bno opremo, mesto te pa so in-stalirali električne grelce, kisi-kove aparate, znanstvene meril-ne instrumente in v vsakem a-paratu po ene filmsko kamero.

Pilota in opazovalca sta bila za-varovana pred nadležnim mrz-lim vetrom pod kupolo iz alju-de, ki se popolnoma tesno prile-ga vrhnima odprtinama na trup-lu, tako da je v letalu lepo toplo. Letali sta dvokrilnika z razpeti-no 14 m pri dolžini 10,50 m. Z-salogo goriva in olja ter z do-datnim tovorom, ki odpade na po-slednj v ta namen konstruira-

pilota in opazovalca ter na in-strumente se lahko dvigata 10,500 m visoko.

Pilota sta torej jako vsko-merila, saj se dviga vrh Evere-sta "samo" 8441 m nad morjo, ako gladino. Vsekako pa je bilo tre-ba s tako višino računati zaradi megle, zlasti pa zaradi nevar-nih navpičnih zračnih tokov, ki so v visokem gorovju izredno po-čni in utegnejo postati letalca u-sodni, če ne lete dovolj voko nad terenom. Valko tem, da sta se letali lahko vzpeli skoraj 11,000 m visoko pa letalca nazrej-progi nista prekorčila doline 9300 m kakor se je ugotovilo iz beležk barografov. To višino sta obe letali dosegli v pol uri, kar je spet nekaj rekordnega. Zlasti še, ker sta prišli ob Lo Tsa nad severno ležečim predgorjem, ve-resta v območje zelo močnih pa-dajočih zračnih struj, ki so vrg-le včas aparat v trenutku, za-sto ali celo dve sto metrov na-vzdol. Vršac Everesta sta za-gledala opazovalca v višini 8000 metrov, ko sta se letali izsu-tali iz debele plasti megle v čistih legah.

Glavna naloga zračne odprave je bila, napraviti dokumentar-nen film Everesta in okolice, na-gorovja in vobče kar le more-mno fotografiranih poanov, ne samo tega in sosednjih v-ovcev, marveč celoga Everest-ga masiva. Na podlagi teh gra-fij bi se izvršili po fotogra-metričnih metodah s pomočjo